

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน ที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด¹

วรารักษ์ เย็นสำราญ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดีอาญาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินในคดีความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับอาญาเสพติด ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าแนวคิดในการป้องกันและปราบปรามอาญาเสพติดนั้นมาจากว่าปัญหาอาญาเสพติดมีมาเป็นระยะเวลานานและผู้กระทำความผิดก็มีได้เกรงกลัวต่อกฎหมายเพราะโทษที่จะได้รับกับผลตอบแทนที่ได้จากการกระทำความผิดนั้น ผู้กระทำความผิดยอมที่จะเสี่ยงถูกดำเนินคดี ดังนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ทั้งประชาชน โดยมีการกำหนดบทลงโทษหรือมีมาตรการที่นำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดและบทลงโทษหรือมาตรการนั้นๆต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดด้วย เพราะมาตรการที่จะนำมาใช้บังคับนั้นต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมในการบังคับใช้ด้วย แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมและประชาชน แต่มาตรการที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นไปด้วยความชัดเจน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดีอาญาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติดนั้น ยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน พนักงานอัยการไปจนถึงกระบวนการในชั้นศาล ยังขาดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด ตามมาตรา 84 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการจะเป็นมาตรการที่ตรวจสอบทรัพย์สินของ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดีอาญาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์รังสรรค์ เล็งวิทย์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ต้องหาแบบบริบทตามมูลค่า ซึ่งประเด็นสำคัญของการรับทรัพย์สินตามมูลค่าคือการสืบให้ทราบถึงพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของจำเลย และต้องสืบสวนให้ชัดเจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยมีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดจริง ซึ่งต้องมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายหน่วยงานอื่นจะต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน แต่เนื่องจากแนวคิดการรับทรัพย์สินตามมูลค่านั้นเป็นแนวทางการดำเนินคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ประเทศไทยได้รับแนวคิดจากต่างประเทศเป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย และยังไม่มีแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งควรจะมีการออกระเบียบที่กำหนดแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

ประเด็นปัญหาที่สองคือการขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในการกำหนดแนวทางที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินในรูปแบบของการริบทดแทน ตามมาตรา 79 วรรคสาม กรณีที่หากไม่สามารถยึดหรืออายัดกับทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งได้ก็ให้บังคับเอาทรัพย์สินอื่น โดยคำว่าทรัพย์สินอื่นนั้นไม่ชัดเจนว่า จะต้องตีความตามมาตรา 73 วรรคสี่ ได้หรือไม่ เพราะทรัพย์สินที่จะยึดหรืออายัดมาทดแทนโดยสภาพแล้วไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรง กรณีเป็นปัญหาถึงขอบเขตในการกำหนดแนวทางเพื่อตีความกฎหมายอันจะปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างสมเจตนารมณ์และให้ความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

ประเด็นที่สามคือการสืบเสาะถึงพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำพฤติการณ์นั้นมาคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินหรือรายได้ที่ได้มาจากกการกระทำความผิดยังมีปัญหาของการที่คำนวณผลประโยชน์แล้วไม่มีความเชื่อมโยงกับตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เนื่องจากการรับทรัพย์สินตามมูลค่าไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งคำสั่งริบทรัพย์สิน และในขณะเดียวกัน ก็สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ถูกตรวจสอบได้เพื่อให้เท่ากับมูลค่าการกระทำความผิดที่คำนวณได้ ซึ่งถือเป็นการกระทบสิทธิของบุคคลที่มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการบิดเบือนการใช้อำนาจในการตรวจสอบทรัพย์สิน

ประเด็นที่สี่คือปัญหาการขาดบทบัญญัติที่จะวางค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินทั้งในรูปแบบของการยึดแบบเฉพาะเจาะจง ริบแบบมูลค่า และริบแบบทดแทน พบว่าขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแบบบริบทมูลค่า และริบทดแทนตามประมวลกฎหมายยาเสพติด เนื่องจากอย่างที่กล่าวข้างต้นว่าการตรวจสอบทรัพย์สินแบบบริบทมูลค่าและริบทดแทนถือเป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย ฉะนั้น ยังขาดความชัดเจนที่จะตีความว่าทรัพย์สินที่จะดำเนินการริบตามมูลค่าหรือริบทดแทนได้นั้น ต้องเป็นทรัพย์สินประเภทใด มีขอบเขตการตีความของคำว่าทรัพย์สิน รายรับ รายจ่ายมีขอบเขตได้มากน้อยเพียงใด จึงเป็นปัญหาที่เป็นเหตุให้ต้องทำการศึกษา เพื่อหาแนวทางการแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดีอาญาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันของพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะคือ เพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มาตรา 84 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจสอบแล้ววินิจฉัยว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน พร้อมส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น

การขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินและการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการ ให้นำความในมาตรา 77 มาตรา 79 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 82 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” เป็นเพิ่มเติมให้มีวรรคสาม ดังนี้ “การดำเนินการตามมาตรา 84 ให้ปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินที่บัญญัติไว้”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสืบเสาะพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการร่างระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นใหม่ และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มาตรา 84 จากเดิม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจสอบแล้ววินิจฉัยว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน พร้อมส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น

การขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินและการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการ ให้นำความในมาตรา 77 มาตรา 79 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 82 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” เป็นเพิ่มเติมให้มีวรรคสาม ดังนี้ “การดำเนินการตามมาตรา 84 ให้ปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินที่บัญญัติไว้”

3. ปัญหาการขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในการจะกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินในรูปแบบของการริบทดแทน ตามมาตรา 79 วรรคสาม เดิมที่บัญญัติว่า “ให้ศาลไต่สวนคำร้องที่พนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 77 หากคดีมีมูลว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น เว้นแต่บุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ได้ยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินดังกล่าวก่อนคดีถึงที่สุด และแสดงให้เห็นว่า

(1) คนเป็นเจ้าของที่แท้จริงและทรัพย์สินนั้นไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ

(2) คนเป็นผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์และได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริต และมีค่าตอบแทนหรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ถ้าปรากฏหลักฐานว่าจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาเงินหรือทรัพย์สินที่ผู้นั้นมีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะหรือความสามารถในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมอย่างอื่นโดยสุจริต เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

กรณีศาลได้สวนแล้วว่ามิใช่ทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด และศาลมีคำสั่งว่าทรัพย์สินรายการนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ไม่สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แต่ต้องไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินนั้น” เป็นเพิ่มเติมให้เพิ่มวรรคสี่ เป็นว่า “คำว่า “ทรัพย์สินอื่น” ให้นำความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 73 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

4. ปัญหาการขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในการวางคำถามเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินทั้งในรูปแบบของการยึดทรัพย์สินตามมูลค่า และการริบทดแทนตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการร่างระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นใหม่ โดยมีข้อความเกี่ยวกับคำถาม ดังนี้

“ทรัพย์สิน” หมายความว่า เงินหรือวัตถุสิ่งของซึ่งอาจมีราคาและอาจถือกรรมสิทธิ์ได้ และสามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินได้ ที่ผู้ถูกตรวจสอบมีหรือเคยมี รวมทั้งที่มีหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบที่ได้โอนให้กับบุคคลอื่นหรือให้บุคคลอื่นถือกรรมสิทธิ์แทน เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้รับมาโดยการให้หรือได้รับมาในทางมรดก

“หนี้สิน” หมายความว่า รายละเอียดกับหนี้สินที่มีเอกสารหลักฐานและการชำระหนี้ อาทิ สัญญากู้ รายการทางบัญชีเงินกู้

“ทรัพย์สินสุทธิ” หมายความว่า ผลต่างระหว่างทรัพย์สินและหนี้สิน

“ทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้น” หมายความว่า ผลต่างระหว่างทรัพย์สินสุทธิในช่วงเวลาหนึ่งกับช่วงเวลาที่ผ่านมา

“รายจ่าย” หมายความว่า เงินที่จ่ายไปเพื่อสิ่งใด และสิ่งนั้นไม่สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินได้ รวมถึงดอกเบี้ยที่ได้จ่ายไป และผลขาดทุนจากการขายทรัพย์สินหรือการประกอบกิจการ

“รายได้” หมายความว่า รายได้ที่ได้มาโดยสุจริตที่มีหลักฐาน รวมถึงกำไรจากการขายทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด ทั้งนี้ ไม่รวมถึงเงินกู้ซึ่งถือเป็นหนี้สินตามประกาศนี้

“ทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า เงินหรือทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะหรือความสามารถในการประกอบอาชีพโดยสุจริต หรือการใช้จ่ายเงินที่เกินกว่ารายได้โดยสุจริตในช่วงเวลาเดียวกัน”

เอกสารอ้างอิง

ภัทรวรรณ ทองใหญ่. อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (LAW3033). พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2561.

_____.อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2562

สุพจน์ สุโรจน์. “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาอาชญวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15.พิมพ์ครั้งที่ 5.นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2547

วรรณรี สิงห์สุวรรณ. การรับทรัพย์สินตามมูลค่า [Online]. Available URL: <http://www.krisdika.go.th,2566>
(กรกฎาคม,2)

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
ประมวลกฎหมายยาเสพติด